

12. Hava, Su ve Orman Tanrıları ve katışık yaratıklar.

BOREAS:

Hava tanrıları içinde rüzgarlar hikayeleri olan gruptur, özellikle kuzey rüzgarı olarak bilinen Boreas en sert karakterdir. Genellikle şiddet eylemleri içinde yer alır, hortumlar kasırgalarla yaptığı yıkımlar ve kaçırılmalar onun işidir. Astraios'la Eos'un oğlu Thrakya'da büyümüş olarak anlatılır, çünkü Trakya Hellas'a göre daha soğuk bir ülkedir. Tasvirlerinde genellikle sakallı, kısa kithon giymiş, bir hortum içinde ve ağzından şiddetle rüzgar üfürür şekilde tasvir edilir. Batı rüzgarı Zephyros, Güney rüzgarı Notos, Doğu rüzgarı Euros'un kardeşleridir. Ancak hepsini Zeus'un emriyle Aiolos yönetir. Doğa tanrıları grubu içinde Su grubu Okenaos'la bağlantılıdır.

OKENAOS:

Ouronos ile Gaia'nın oğludur. Evrendeki tüm suları temsil eder. Yeryüzündeki tüm akarsu, göller ondan üretilir. Zamanla Okenaos Atlas okyanusu için kullanılan isim olmuştur. Okenaos hem karısı hem kardeşi olan Thetis'den çok sayıda kızı olmuştur, Kalypso, Styks bunlar arasında en çok isimleri geçenlerdir.

STYKS:

Ölümler diyarının ırmağı olarak bilinir. Tartaros'a inen zehirli ırmaktır. İnsan tanrılar doğduklarında bu ırmakta yıkanır. Gerçekte bir kısmı çeşitli maden ve eriyikler barındıran sular, en erken dönemlerde insanların yaşam tecrübelerinde tehlikeli ya da şifalı olarak yer edinmişlerdi ki bu mitolojik hikayelere bile yansımıştır. Ayrıca yaşamla ölümü birleştiren ya da arasındaki geçiş kozmik ırmak fikri bilinmeyene seyahatinde ilk basamak tek tanrılı dinlerin öğretilerinde de devam etmiştir.

AKHELOOS:

Aitolia'da bulunan Hellas'ın en büyük ırmaklarından birinin tanrısal figürüdür. Okenaos'un çocukları arasında en yaşlı olanıdır. Genç kızların ve bakireliklerini tekrar kazanmak için tanrıçaların her sene yıkandıkları ırmak Kalliorke onun koludur. Bereketi arttıran sularıyla ün salan Akheloos aynı zamanda başka canlı varlıklara dönüşme yetisine sahiptir. Kalydonia'lı prensess Deianeira'ya aşiktir ancak kız ona yüz vermez ve Herakles'e aşık olur. Buna çok kızan Akheloos bir boğa haline dönüşerek etrafı harap etmeye başlar. Herakles bu boğayla mücadeleye girerek onu alt eder ve boynuzunu kırar. Ancak Akheloos'un bünyesindeki bereket kendi parçası içinde de vardır ve Herakles'in elindeki boynuz bu yüzden bereket boynuzu olarak kabul edilir.

Şüphesiz olay söz konusu yer ve bölgedeki bir sel baskının işaretidir ve buranın yöneticisi uzun uğraşlarla bunu üstesinden gelmiştir. Sel bir felaket de olsa bazı yerlere sürüklenen dolgu ve alıvyon tabaka yeni bereketli tarlaların oluşumunu sağlar. Bu türde doğa olayları insanların belleklerinde tanrıların gazabı ama aynı zamanda yine tanrıların insanları esirgemesi olarak kabul edilmiştir. Akheloos sanatta sıkça işlenmiş, ikonografisinde vücudu boğa, başı sakallı insan başıdır, bazılarında da tam tersidir.

THETİS:

Nereus ile Douris'in kızıdır ama Hera tarafından büyütülmüştür. Poseidon ve Zeus onu elde etmek için çok uğraşmışlar ama o gönlünü bir ölümlüye vermiştir. Peleus'la evlenen Thetis

ondan Akhilleus'u doğurmuştur ve Troia Savaşı boyunca onu korumuştur. Aynı zamanda sulardan fal bakmak ve geleceği görme, kehanet yeteneği vardır. Hera tarafından Olympos'tan aşağıya atılan Hephaistos'u yetiştirmiş, Hephaistos'da ona yeraltında saray, mücevherler ve taht yapmıştır.

THRİTON:

Thetis ile Amphitrite'nin oğludur. Hesiodos Thriton'dan çok sık bahseder. Ona göre dalgaların dibinde altından bir sarayda oturur ve çevresine korku salarmış. Grek sanatında da çok sık işlenen figür yarı insan yarı yunus balığı şeklinde atların çektiği araba ile denizler üzerinde yol alır şekilde tasvir edilmiştir.

SİRENLER:

İki türde tasvirleri vardır, biri kadın başlı ve martı gövdeli kadınlar, diğeri de uzun saçlı balık gövdeli ve binyıllarca deniz kızı olarak sempatiyle anlatılan kadınlardır. Odysseia'da Sirenler'e geniş yer verilir. Öyle ki Phokaia önlerinden geçerken gemiyi engellemek için Sirenler denizcileri çığına çevirecek denli bağırarak sağlar ederler. Ancak buradaki hikayedeki sirenler martularla çıkardıkları benzer sesler dolayısıyla Phoikaia'nın da ismini aldığı fok balıkları olarak yorumlanır.

Sularla beraber doğanın kendini gösterdiği yerler kırlar ve o zamanın klimasının ürünü geniş ormanlardır. Bu grupta tekil tanrı azdır; ancak Oreas olarak adlandırılan dağ perileri, Auloniad olarak bilinen Vadi ve Dryadlar olarak anlatılan ağaç perileri vardır. Bu grup içinde özellikle katışık varlıklar oldukça fazladır.

PAN:

Pan aslında Silenos grubunun üyelerinden biri olmakla birlikte Arkhaik dönemde Midas hikayesi içinde ünlenmiş tekil bir figürdür. Keçi ayaklı ve çift boynuzlu tasvir edilir. Pan müzisyenliğiyle ön plandadır, çok güzel flüt çalar. Flütü çok özeldir, öyle ki Ladoon adında bir su perisine aşıktır ama ona sarkıntılık yapar. Peri ondan kaçamayacağını anlayınca Zeus'a yakarır ve sazlıkları oluşturan su kamışlarına dönüşür. Buna kızan ve üzülen Pan sazlardan keser farklı boyda yedi kamıştan syriks yani pan flütü yapar.

Tanrı Apollon'la yaptığı yarışta onun lirine karşın pan flütüyle etkileyici nameler çalan Pan, Phrygia kralı Midas tarafından galip seçilince bunu dersinin canlı canlı yüzülmesiyle, hakem Midas ise kulaklarının eşek kulağına çevrilmesiyle öderler.

KHIMAIRA:

Anadolulu bir figürdür ve Hitit döneminden beri tasvirlerine rastlanır. Özellikle Anadolu'daki Olympos kentindeki sönmeyen ateş Khimaira'nın yeryüzündeki dili olarak nitelendirilir. Hem Hititler de hem de Grekler'de farklı tasvirleri vardır. Ama çoğunlukla kafasında polos bulunan kadın başlı, aslan gövdeli sırtında ya da kuyruğunda yılanlar bulunan ağzından ateş çıkan bir varlıktır. Ancak gövdesi keçi ya da gövdesi yılan olan tasvirleri de görülür.

Ağzından alev saçan bu canavar Karia kralı tarafından büyütülmüş ve çevre krallıkların üzerine salınmıştır. Ancak Lykia kralının emrindeki Bellerophontes canavarı öldürür ve yer altına gömer. Khimaira yeraltı dünyasında yaşamaya devam eder ve cehennem ateşlerini tüm yeraltı dünyasına salar, bulduğu çatlaklardan da yer üstüne çıkmaya çalışır.

Hikaye her ne kadar doğa olaylarını özellikle volkanları anlatıyor görünse de Karanlık çağda Ege'den gelip Karia üzerinden yayılan Dor kabilelerine karşı Lykia halkları ve Geç Hitit krallıklarının mücadelesi ile ilgili ip uçları sunmaktadır.

KENTAUR'lar:

Grek mitolojisi söz konusu olduğunda en bilinen, ilgi çekmiş ve tasvirleri yapılmış varlıklar Kentaurlardır. Belden yukarısı insan, aşağısı at gövdesi olan hatta bazen toynuk yerine insan ayağı bulunan ve yeleleri olan varlıklardır. Klasik dönem tasvirlerinde ise bu vücuda ek olarak insan kolları da bulunur. Kaba saba, vahşi, çiğ et yiyen dağ ve ormanlarda yaşayan figürlerdir.

Kentaurların çoğunluğu Iksion'dan doğmadır ama farklı orman kır perilerinden doğanlar da vardır. Çoğu vahşi olmasına rağmen Khiron ve Pholos başta olmak üzere insan sever, ilimbilir olanları da vardır. Kentaurlar'ın çok sık geçtiği hikayeler Herakles bağlantılı olanlardır.

Herakles yaban domuzunu avlamaya giderken Pholos'un yurduna düşer ve Pholos onu misafir eder. Kendi çiğ et yediği halde ona pişmiş et verir. Herakles bu yemeğin yanında şarap ister; Pholos, Dionysos tarafından kendine armağan edilmiş bir şişe şarabı olduğu ama bunu açmaya cesaret edemediğini bildirir. Çünkü Kentaurlar bu kokuya karşı duyarlıdır. Buna rağmen Herakles şarabı açar ve diğer Kentaurlar Herakles'in konuk olduğu mağaraya saldırır tabi Herakles de kapıdan girenleri teker teker öldürmeye başlar. Bir kısmı kaçır ve diğer bilge Kentaurlar Khiron'un mağarasına girerler, onları kovalayan Herakles mağaraya girer ancak yanlışlıkla Khiron'u yaralar. Khiron çok acı çeker ve ölümsüz olduğu için ızdırabı dinmez, sonunda haline acıyan Herakles Prometheus'u devreye sokar ve Khiron ölümsüzlüğünü ona devreder. Özellikle tıp bilgisiyle anlatılan Khiron ise Apollon, Asklepios, Akhilleus, Jason'un hocası olmuştur.

Bu anlatımlar savaş istila yağmalar ve bu savaşta ölen liderlerle ilgili gözüküyor ki bu durum özellikle Hellas'daki iç savaşlar döneminde bu coğrafyadaki halkların belleklerinde derin izler uyandırmıştır.

Devler ve Nasyon Propagandaları:

Grek dünyasındaki keşifler, geliştirilen teknoloji, teknik özellikle bunları sergileyen kolossal mimari, sıradan insanlar arasında insan ötesi varlıkların bilgi ve gücüyle yapılan eserler olduğu algısını yaratmışlardır. Diğer taraftan insan görünümlü tanrılar, öncelerinde ve paralelinde yapısı tamamen doğayla özdeş tanrılarla farklı işlevlerde ve sürekli mücadele halinde olmuşlardır. Dev grupları arasında il grup Lapithler'dir.

LAPİTHLER:

Lapithler aslında Pelasgları kovarak Theselya'ya yerleşmiş bir halk grubudur. Olenos, Elis, Rhodos'a da yayılmışlardır. Dolayısıyla Lapithlerle özdeşleştirilen bir soy hikayesi söz konusudur. Anadolu'da da kalıntıları olan Leleg-Pelasg yerleşimlerindeki Kyklopien mimari, bu halkların istilacı olarak geldikleri Pelasg merkezlerinde de söz konusudur ve olasılıkla halk oturdukları bu yerlere gönderme yapan dev ismini almışlardır.

TİTANLAR:

İnsan görünümlü tanrıları üreten nesildir. Yani Kronos'la Rhea'nın dahil olduğu Gaia ve Oureanos'dan doğma altılı dişi ve eril devlerdir. Ancak çok geçmeden kendi ürettikleri Olympos soyuyla mücadeleye girişmişlerdir. Tarihi arka planda bu geleneklerin etkin olduğu kabile devletinden, yönetici ya da yöneticilerin ön plana çıktığı monarşik devlete geçiştir.

GİGANTLAR:

İlkin titan neslinin doğup kendi ebeveynlerine ihanet etmesi sonucu, Oureanos'dan akan sıvılarla döllen Gaia bu devleri doğurmuş, daha sonra Olymposlular tarafından yok edilmeye çalışan Titan soylarını savunmak için kullanmıştır. Ancak ölümlüdürler. Ünlü Pergamon altarının konusu olan Gigantlar'la Olymposlular savaşı insan görünümlü tanrıların üstünlüğü ile sonuçlanır. Bu savaş en çok Herakles'in rol oynadığı bir mücadeledir, çünkü öldürdüğü her devin gücü ona geçmiştir.

Özellikle Hellenistik dönem eserlerinde işlenen konu aslında Grek nasyon propagandası olarak kullanılmış, özellikle Grekler'in güçlü düşmanları Persler'e karşı üstünlük ve galibiyetini vurgular.

HEKATOGKEİRES:

Yani yüzköllular olarak geçen devler elli başlı tasvir edilmişlerdir. Zeus'un yandaşı olarak mücadelelerde yanında yer alırlar. Bu isim Olympia halkının soy ismidir. Dolayısıyla Atina ve müttefiklerinden birini ifade eden bir kavramlaştırmadır.

KYKLOPLAR:

Gre mitolojisinde üç farklı Kyklop grubu karşımıza çıkar. İlki Gaia ile Oureanos'un yanında yer alan Kykloplar; bunlar Bronthes, Steropes ve Arges'tir. Yani Gök gürültüsü, şimşek ve yıldırımdır. Zeus onları hem Oureanos hem de Kronos'tan kurtarılmışlardır. Bu Kykloplar da Zeus'a göklerdeki güçlerini vermişlerdir.

Diğer grup Odysseia destanında Polyphemos önderliğindeki Sicilyalı Kykloplardır. İtalya kıyılarında karaya çıkan Odysseus ve adamlarını esir alıp birer birer yol eden tek gözlü dev Polyphemos şarap içirilerek Odysseus tarafından kör edilerek bu grup alt edilir. Tarihsel arka planda, İÖ. 7.yy da İtalya'ya kıyılardan yayılmaya başlayan Grek kolonistlerin İtalya'ya girmesi yerli halklar tarafından direnç hatta mücadeleye karşılanmıştır, hikaye bunu anlatır.

Üçüncü grupsa taşçı ustası Kykloplardır. Tarih öncesi çağlardan beri boy ve ağırlıkça insan gücüne meydan okuyan irilikteki taş blokların kaldırılması, aslında Anadolu'da daha erken örnekleri olduğu üzere, Hellas'daki devasa surları inşa eden taş ustası Kykloplar'a mal edilmektedir.

PEGASOS:

Gorgo kardeşlerin kesik başından doğan Pegasos Zeus'un hizmetine girmiş ve onun yıldırımlarını taşımıştır. Pegasos kanatlı bir attır ve gökte hızla yol alır. Athena Bellerophontes Medusa başını kendisine hediye ettikten sonra, Zeus'tan atı Bellerophontes'e hediye etmesini sağlamıştır. Bu atı aldıktan sonra Bellerophontes Amazonlara karşı zafer kazanır.

Hizmetleri dışında kırlarda gezen Pegasos'un olasılıkla daha geç dönemlerde komedialarda yer almıştır. Bu hikayelerden birinde Mousalar arasında şarkı yarışmasını izleyen

Pegasos zevkten ŐŐŐen Helikon dağına ifte vurup patlatır ve bu yarıklardan bol Şifalı kaynak suları fiŐkırır.